

За више информација или наручивање публикације контактирајте:
Институт за интелектуалну својину Босне и Херцеговине

Адреса:

(сједиште) Краља Петра Крешимира IV 8а, 88000 Мостар, БиХ

Тел: +387 36 334-381 / +387 36 334 382

Факс: +387 36 318-420

e-mail: mostar@ipr.gov.ba

Адреса:

(испостава) Хамдије Ђемерлића 2/7, 71000 Сарајево, БиХ

Тел.: +387 33 652 765

Факс: +387 33 652 757

e-mail: sarajevo@ipr.ba

Адреса:

(испостава) Улица Бана др. Лазаревића и Васе Пелагића, 78000 Бања Лука, БиХ

Тел.: +387 51 218 312 / +387 51 218 532

www.ipr.gov.ba

Свјетска ораганизација за интелектуалну својину (WIPO)

Адреса:

34, chemin des Colombettes

P.O. Box 18

CH-1211 Geneva 20

Switzerland

Тел.: +41 22 338 91 11

Факс: +41 22 740 18 12

e-mail: wipo.mail@wipo.int

Координацијска канцеларија у Њу Јорку

Адреса:

2, United Nations Plaza

Suite 2525

New York, N.Y. 10017

United States of America

Тел.: +1212 963 6813

Факс: +1212 963 4801

e-mail: wipo@un.org

Посјетите **WIPO-ов** website:

<http://www.wipo.int>

и наручите из WIPO-ове електроничке књижаре:

<http://www.wipo.int/ebookshop>

WIPO Publication No. 498 SV2 (Serbian) ISBN 978-92-805-1821-4

Едиција:
„Примјена интелектуалне
својине у пословању“

Број **2**

ДОПАДЉИВ ИЗГЛЕД

Увод у индустријски дизајн за
мала и средња предузећа

СВЈЕТСКА
ОРГАНИЗАЦИЈА ЗА
ИНТЕЛЕКТУАЛНУ
СВОЈИНУ

Увод

Ово је други приручник из едиције „Примјена интелектуалне својине у пословању“. Посвећен је индустријском дизајну као кључном чиниоцу успјеха производа на тржишту.

У оквиру права интелектуалне својине, под индустријским дизајном се подразумева естетски или спољни изглед производа. То је оно што производ чини привлачним или производом по укусу потрошача. Визуелна привлачност једна је од кључних особина које утичу на одлуку потрошача да се определијели за одређени производ. Индустријски дизајн помаже фирмама да направе разлику између сопствених и конкурентских производа, као и да побољшају имиџ својих производа. Зато је тако значајно обезбиједити одговарајућу заштиту индустријског дизајна.

Приручник је осмишљен као увод у заштиту индустријског дизајна за мала и средња предузећа (МСП) и укључује питања и одговоре, као и примјере и илустрације заштићеног индустријског дизајна.

Приручник може бити израђен у верзији посебно прилагођеној држави у којој се објављује, путем сарадње с државним институцијама и локалним партнерима, који слободно могу да се обрате WIPO-у како би добили примјерак смјерница за прилагођавање.

Kamil Idris,
генерални директор WIPO-а

Садржина

	Страница
<u>1. Индустијски дизајн</u>	<u>3</u>
<u>2. Заштита индустријског дизајна</u>	<u>6</u>
<u>3. Заштита дизајна у иностранству</u>	<u>16</u>
<u>4. Остваривање права индустријског дизајна</u>	<u>18</u>
<u>5. Друга правна средства за заштиту индустријског дизајна</u>	<u>19</u>

1. Индустијски дизајн

Шта је индустијски дизајн?

У свакодневном говору индустијски дизајн се уопштено односи на цјелокупан изглед и функцију производа. За једну фотељу се каже да има добар индустијски дизајн ако је удобна за сједење и свиђа нам се како изгледа. За предузећа дизајнирање производа обично подразумијева разрађивање његових функционалних и естетских елемената, узимајући у обзир питања као што су могућност да се производ уновчи, цијена производње или лакоћа транспорта, складиштења, поправке и продаје.

Из перспективе права интелектуалне својине, међутим, **индустијски дизајн се односи само на украсне или естетске аспекте производа.**

Другим ријечима, он се односи само на спољни изглед фотеље. Иако дизајн неког производа може да има техничке или функционалне особине, индустијски дизајн, као категорија права интелектуалне својине, односи се само на естетску природу готовог производа и одвојен је од било ког техничког или функционалног аспекта.

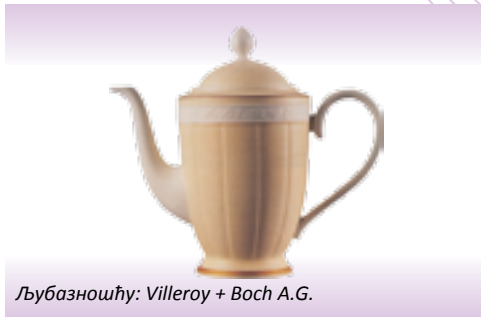
Индустијски дизајн се примјењује на широк спектар индустијских производа, модних предмета и ручних радова, од техничких и медицинских инструмената до часовника, накита и других луксузних предмета; од производа за домаћинство, играчака и електричних апарата до возила и

грађевинских структура; од дезена текстила до спортске опреме. Индустијски дизајн је, такође, важан и у односу на паковање, амбалажу и посебну опрему производа.

Према правилу, индустијски дизајн се састоји од:

- тродимензионалних карактеристика као што је **облик** производа,
- дводимензионалних карактеристика као што су **украси, узорци, линије или боја** производа, или
- комбинација једне или више тих карактеристика.

Примјер тродимензионалног дизајна

Примјер дводимензионалног дизајна

Креативан дизајн у пословању

Предузећа често одвајају значајну количину времена и средстава за побољшање привlačности изгледа својих производа. Нови и оригинални дизајни се често стварају с циљем:

1. **Да учине производ допадљивим одређеним дијеловима тржишта:** мале измјене у дизајну неких производа (нпр., часовник) могу да их учине прикладним за различите старосне, образовне или социјалне групе. Иако је основна функција часовника иста, дјеца и одрасли уопштено имају веома различите укусе што се тиче дизајна.
2. **Да креирају тзв. тржишну нишу:** у тржишној конкуренцији многе фирме настоје креирати тзв. тржишну нишу представљајући креативан дизајн својих нових производа који их разликује од конкурентских. Ту може да се ради о обичним предметима, као што су браве, ципеле, шољице и тањурићи, све до потенцијално скупих предмета, као што су накит, компјутери или аутомобили.
3. **Да ојачају бренд:** креативан дизајн се често комбинује с дистинктивним жигом да би се истакла својственост бренда фирме. Многе фирме су успјешно створиле или редефинисале имиџ фокусирањем на дизајн производа.

Зашто је потребно заштитити индустријски дизајн?

Индустријски дизајн повећава вриједност производа, чини га **привлачним** и **допадљивим** купцима, па чак може да буде и једини разлог за куповину. Стога би кључни дио пословне стратегије једног дизајнера или произвођача требало да буде заштита вриједног дизајна.

Заштићујући индустријски дизајн регистрацијом у државним или регионалним установама за интелектуалну својину, сопственик стиче искључиво право да спријечи друге у недозвољеном копирању или опонашању дизајна. То чини дио успјешне пословне логике, јер јача пословну конкурентност и често доноси додатни приход на један или више начина:

Љубазношћу: Victorinox Ltd.

- Регистрацијом дизајна можете да спријечите да га конкуренција копира и опонаша и на тај начин да јачате вашу конкурентску позицију на тржишту.

- Регистрација вриједног дизајна доприноси остваривању **правичног поврата средстава** уложених у креирање и маркетинг одређеног производа, чиме се повећава добит.
- Индустрijски дизајн је једно од **пословних добара** које може да повећа комерцијалну вриједност фирме и њених производа. Што је дизајн успјешнији, већа је његова вриједност за фирму.
- Заштићени дизајн, такође, може да буде **лиценциран** (или продан) трећим лицима уз накнаду. Лиценцирањем ћете можда моћи да уђете на тржишта на која не бисте могли да уђете на другачији начин.
- Регистрација индустрijског дизајна подстиче **поштено тржишно такмичење** и часно пословање, чији је резултат производња широког спектра естетски привлачних производа.

Указивање на значај дизајна

Док се функционални елементи лампе значајно не разликују од производа до производа, њен изглед ће вјероватно бити једна од главних одредница успјешности на тржишту. То је разлог што регистри индустрijског дизајна у многим земљама имају дугачку листу дизајна производа за домаћинство, као што су лампе.

Љубазношћу: Нето S.p.A.

Разлози за заштиту дизајна у Европској унији

Извор: ОНИМ, Студија процјене будућих захтјева за регистрацију дизајна на нивоу Европске уније (2002).

2. Заштита индустијског дизајна

Како остварити заштиту индустијског дизајна?

На основу прописа о индустијском дизајну у већини земаља, **индустијски дизајн мора бити регистрован да би био заштићен.**

Да бисте регистровали индустијски дизајн, морате да поднесете пријаву **државној установи за интелектуалну својину** у земљи у којој желите да остварите заштиту (попис интернетских страница установа за заштиту интелектуалне својине налази се у Анексу I). За заштиту у иностранству погледајте Одјељак 3.

Потребно је напоменути да су неке земље или неки заједнички економски простори, као што је Европска унија, недавно донесеним прописима омогућили остваривање ограничене заштите индустијског дизајна за **нерегистровани дизајн** чији је рок трајања три године од дана објављивања дизајна у Европској унији.

Нерегистровани дизајн фирмама даје прилику да испитају тржиште за своје производе прије него што уложе напор и средства у регистрацију дизајна, од којих многи можда и не успију на тржишту. Такође, неки дизајни опстају на тржишту врло

кратко вријеме, нарочито у модној индустрији. Нерегистровани дизајн је за такве производе добра алтернатива. Међутим, након што је производ готов, дизајнери имају рок од 12 мјесеци за регистрацију. Заштита нерегистрованог дизајна, због временског ограничења од три године, много теже се спроводи него заштита регистрованог дизајна, која у Европској унији за регистровани дизајн траје 25 година.

Иако се овај приручник, углавном, бави регистрованим индустијским дизајном, важно је истаћи да у неким земљама постоје и други начини заштите индустијског дизајна:

- Зависно од конкретног националног закона и врсте дизајна, једна таква могућност за заштиту дизајна је **закон о ауторском праву**. Ауторско право, уопштено, обезбјеђује искључива права за књижевна и умјетничка дјела. С обзиром на то да се неке врсте дизајна у неким земљама сматрају умјетничким или дјелима примијењене умјетности, може да се примијени ауторскоправна заштита, што за мала и средња предузећа може да представља атрактивну опцију.
- Додатно, у појединим земљама, ако неки индустијски дизајн на тржишту функционише као жиг, онда може да буде и заштићен као **тродимензионални жиг**. Таква заштита је могућа када производ или његово паковање имају дистинктиван облик.

- Заштита индустријског дизајна фирме од имитације у неким земљама заснива се на праву **нелојалне конкуренције**.

Више детаља о заштити дизајна законима о ауторском праву, жигу или нелојалној конкуренцији погледајте у Одјељку 5.

Која су права обезбјеђена заштитом индустријског дизајна?

Заштитом индустријског дизајна регистрацијом сопственик добија право да спријечи трећа лица да неовлашћено копирају или имитирају дизајн. То значи и искључиво право израде, понуде, увоза, извоза или продаје било ког производа у који је заштићени дизајн уграђен или на ком

је примијењен. Законодавство и пракса поједине земље или регије одређују конкретан обим заштите регистрованог дизајна.

Шта може да буде регистровано као индустријски дизајн?

Опште правило је да дизајн мора да испуни један или више услова, што зависи од националних закона, да би могао да буде регистрован.

- Дизајн мора да буде „нов“. Дизајн се сматра новим ако идентичан дизајн није постао доступан јавности прије дана подношења захтјева за регистрацију.

Искључива права

Претпоставимо да је ваша фирма креирала кишобран новог дизајна, регистровала га у државној установи за интелектуалну својину и на тај начин прибавила искључива права на кишобран тог дизајна. То значи да, ако ви откријете да конкурент прави, продаје или увози кишобране са истим или са значајно сличним дизајном, бићете у могућности да га спријечите да користи ваш дизајн и можда добијете и накнаду за штету коју је ваш посао претрпио недозвољеним коришћењем вашег заштићеног дизајна. Дакле, иако ви не можете да спријечите друге да производе конкурентне производе,

ви можете да их спријечите да праве производе који изгледају исто као ваши, односно да бесплатно користе вашу креативност. О детаљима како да остварите своја права савјетује вам се да консултујете правног стручњака за интелектуалну својину.

happy rain

- Дизајн мора да буде „**оригиналан**“. Дизајн се сматра оригиналним ако га је самостално креирао дизајнер и ако није копија или имитација постојећих дизајна.
- Дизајн мора да има „**индивидуалан карактер**“. Овај услов је задовољен када се укупан утисак, који дизајн оставља на информисаног корисника, разликује од укупног утиска који на тог корисника оставља било који ранији дизајн који је био доступан јавности.
- Дизајни за које се сматра да су одређени искључиво **техничком функцијом** производа. Такве техничке или функционалне карактеристике дизајна могу да буду заштићене, зависно од појединог случаја, другим правима интелектуалне својине (нпр., патентом, малим патентом или пословном тајном).
- Дизајни који садрже заштићене **службене симболе или знакове** (као што је државна застава).
- Дизајни за које се сматра да су **супротни јавном поретку и/или моралу**.

Уобичајено је да се дизајн који може да се штити односи на карактеристике производа добијених индустријском прерадом, као што су облик ципеле, дизајн наушнице или украс на чајнику. Међутим, у дигиталном свијету заштите се у неким земљама поступно проширује на бројне друге производе и врсте дизајна. То обухвата електронске иконице на радној површини компјутера, које су генерисане компјутерским кодовима, затим, облик фонта, графику на екранима компјутера и мобилних телефона итд.

Шта не може да се штити правима индустријског дизајна?

Дизајни којима је у многим земљама ускраћена регистрација укључују следеће:

- Дизајни који не испуњавају услове новости, оригиналности и/или индивидуалног карактера (као што је горе објашњено);

Важно је напоменути да су у неким земљама **рукотворине** искључене из заштите дизајна јер, према закону о индустријском дизајну тих земаља, производ на који се односи индустријски дизајн мора да буде добијен индустријском производњом, или може да буде умножен на индустријски начин.

Додатна ограничења у односу на право регистровања дизајна разликују се у зависности од националних законодавстава. Препоручљиво је консултовати заступника у подручју права интелектуалне својине или надлежну државну установу за интелектуалну својину.

Како се региструје дизајн?

Да бисте регистровали дизајн у својој земљи, обично треба да урадите следеће:

- Да попуните **образац пријаве за регистрацију**, који вам обезбјеђује ваша државна установа за интелектуалну својину (погледајте Анекс I с пописом интернетских страница установа за интелектуалну својину у којима можете да региструјете свој дизајн). У пријаву уписујете своје име, контакт-податке и укључујете **цртеже и/или фотографије предметног дизајна** (стандардни формати су најчешће назначени).
- У неким земљама од вас се захтијева, или вам се даје могућност, да поднесете **писмени опис или изјаву о новости индустријског дизајна**. Треба описати дизајн, а не производ на који се он односи. Опис треба бити прецизан и раздвајати дизајн на одговарајући начин у односу на било који сличан ранији дизајн. Он треба садржавати све дистинктивне естетске карактеристике дизајна, те опис најважнијих карактеристика. У неким земљама испитивач може да тражи узорак дизајна да би га боље разумио или осјетио његову текстуру или материјал.
- Од вас ће се, такође, захтијевати да **платите одговарајућу таксу за подношење пријаве**.

- Ви можете да одлучите да ангажујете заступника у подручју права интелектуалне својине да вам помогне при попуњавању пријаве и током поступка регистрације. У том случају, ви, такође, морате да поднесете **докуменат којим се потврђује пренос овлашћења на вашег заступника**.

Неке установе региструју дизајн одмах након обављеног формалног испитивања којим утврђују да су административне формалности испоштоване. Друге могу да спроведу суштинско испитивање провјеравајући услове новости и/или оригиналности за пријављени дизајн. Све више и више установа прихвата регистровање без провјеравања новости и/или оригиналности.

Једном када је дизајн регистрован, он се уписује у регистар дизајна, објављује се у службеном гласилу за дизајн и издаје се **цертификат о регистрацији дизајна**. У неким земљама и регијама могуће је поднијети **захтјев за одложено објављивање** и у том случају регистровани дизајн ће бити тајна одређено вријеме, прописано релевантним законом. Спречавање објављивања у одређеном периоду можда је пожељније због стратешких пословних разлога.

Детаљи о томе како заштитити дизајн у иностранству налазе се у Одјелу 3.

Колико је времена потребно да се региструје дизајн?

Поступак регистрације индустријског дизајна зависи од поједине државне установе за интелектуалну својину и обично траје од 6 до 12 мјесеци или дуже, што зависи од бројних питања, као што су да ли има примједаба испитивача за дизајн, или да ли постоји одредба о приговору прије регистрације предметног индустријског дизајна.

Колико је важно чување тајности дизајна прије регистрације?

Ако желите да заштитите свој индустријски дизајн путем система регистровања, чување тајности дизајна

је од пресудне важности. Разлог за то је што је основни услов за заштиту дизајна обично тај да дизајн мора да буде „нов“. Ако показујете свој дизајн другима, препоручљиво је да имате у писаној форми уговоре с клаузулом о повјерљивости, која потврђује да је дизајн тајан.

Дизајн који је већ био представљен у јавности путем, на примјер, рекламирања у каталогу или брошуре ваше фирме више не испуњава услов „новости“. Он је постао дио јавног добра и не може да буде заштићен осим ако односни закон омогућује тзв. грасе-период или је могуће позвати се на право првенства (погледајте, такође, „Како заштитити индустријски дизајн у иностранству“ на страни 16).

Примјер: БЕБА И ДЈЕЦА

Узимајући у обзир добробит и комфор беба у купаоници, једно мало француско предузеће „Беба и дјеца“ дизајнирало је и произвело viseћу лежаљку за бебе за купаоницу. Једноставан и оригиналан дизајн лежаљке свидео се мајкама и бебама широм свијета. Како би обезбиједила заштиту свог новог производа, фирма „Беба и дјеца“ је у марту 2000. поднијела међународну пријаву за регистрацију индустријског дизајна. Након што је регистрација извршена, фирма „Беба и дјеца“ је успјела да комерцијализује свој производ у више од десет земаља, на три различита континента, било директно или на основу уговора о лиценци, а све

засновано на њиховом регистрованом индустријском дизајну. Успјех овог производа је био значајан. Висећа лежаљка је данас један од водећих производа фирме „Беба и дјеца“ и фирма „наоружана“ легалним монополом индустријског дизајна обезбијеђеног заштитом, наставља да пласира свој производ широм свијета.

Љубазношћу: „Беба и дјеца“

Шта је „grace-период“?

У неким земљама законодавство омогућује „grace-период“ за регистрацију од, најчешће, шест мјесеци или једне године од тренутка када је дизајн постао доступан јавности, откривен или објављен.

Ради се о случајевима када су производи предметног дизајна продани, изложени на сајму трговине и осталим сајмовима или на изложби, или су објављени у каталогу, брошури или рекламирани прије подношења пријаве за заштиту дизајна. За вријеме тог периода ви можете да пласирате свој дизајн, а да не изгуби услов новости и још увијек можете да поднесете пријаву за регистрацију.

Међутим, како то није случај у свим земљама, и због тога што је „grace-период“ временски ограничен, често је боље чувати дизајн у тајности док се не поднесе пријава за заштиту дизајна. Такође, за вријеме „grace-периода“ ви нећете имати искључива права на дизајн (иако ваш дизајн може да буде аутоматски заштићен према закону о ауторском праву или закону о нелојалној конкуренцији, зависно од одредаба релевантног националног законодавства). О ауторском праву више у Одјељку 5.

Колико траје заштита индустријског дизајна?

Трајање заштите за регистровани индустријски дизајн варира од земље

до земље, али обично је то **најмање 10 година** (иако је често и дуже, нпр., 14 година за патенте дизајна у Сједињеним Америчким Државама и до 25 година за регистровани комунитарни дизајн у Европској унији). У многим земљама носиоци права су обавезни да након пет година обнове заштиту својих дизајна.

Колико кошта заштита индустријског дизајна?

Конкретна цијена је значајно различита од земље до земље. Ипак, важно је имати на уму различите врсте трошкова у поступку:

1. **Регистрациона такса** која се плаћа државним или регионалним установама за интелектуалну својину. Та такса је различита зависно од броја дизајна који се региструју и од броја земаља у којима се подноси пријава за регистрацију. На примјер, једна пријава за регистрацију према комунитарном дизајну у земљама Европске уније кошта 350 евра. Тај износ може да нарасте до 1.925 евра ако пријава садржи 10 дизајна. Податке о тачним износима такса требало би прибавити од вашег заступника у подручју права интелектуалне својине или од надлежне установе за интелектуалну својину.
2. Ту су, такође, и **трошкови за стручну помоћ заступника** у поступку регистрације, ако се одлучите за ту врсту услуге.

3. Већина земаља захтијева плаћање **таксе за обнављање заштите**, обично на рок од пет година, како би задржали своја искључива права на неки индустријски дизајн.
4. Могу да настану трошкови за **превођење** индустријског дизајна, ако га треба заштитити у иностранству.

Шта треба да урадите ако ваш дизајн комбинује функционална побољшања и естетске карактеристике?

Да бисте прибавили искључиво право на **функционална побољшања** производа, уопштено се препоручује да поднесете пријаву за **заштиту патентом или малим патентом** или, тамо гдје функција није очигледна на производу, чувате као пословну тајну. Међутим, често је случај да нови

производ комбинује функционална побољшања са иновативним естетским карактеристикама. Рецимо да сте ви креирали нови мобилни телефон. Док мобилни телефон може да буде резултат низа побољшања електронских компоненти и могао би да се штити патентом/има, оригинални дизајн вашег мобилног телефона може да буде регистрован као индустријски дизајн. Да ли можете да поднесете пријаву за заштиту оба ова права? Одговор је да.

Zaštita dizajna i poslovna strategija

Odluka o tomu kako, kada i gdje da zaštitite industrijski dizajn tvrtke može imati značajan utjecaj na druge aspekte korištenja dizajna. Zbog toga je ključno da sva pitanja o zaštiti dizajna budu obuhvaćena globalnom poslovnom strategijom jednog poduzeća. Primjerice, vrsta zaštite, cijena, učinkovitost zaštite i pitanja o vlasništvu na dizajnu mogu biti značajna prilikom odlučivanja:

- o tomu da li razvijati dizajn u okviru poduzeća, ili za to angažirati nekoga izvana,
- o planiranju vremena za korištenje novog dizajna u reklamama, oglašavanju ili javnom predstavljanju na izložbama,
- koja inozemna tržišta izabrati,
- da li, kada i na koji način dati licencu ili prenijeti prava za komercijalnu eksploataciju dizajna drugim poduzećima u zamjenu za novčanu naknadu.

Многи дизајнери различите аспекте својих производа штите различитим правима интелектуалне својине. Важно је, ипак, имати на уму основне разлике између патената/малих патената и индустријског дизајна.

Патентима и малим патентима се штите изуми за функционална побољшања производа, а правом индустријског дизајна се штити изглед производа.

Ко може да се пријави за заштиту индустријског дизајна?

Обично је то аутор који је креирао дизајн или, ако је он под уговором, његов послодавац може да поднесе пријаву за регистрацију. Подносилац пријаве може да буде појединац (нпр., дизајнер) или правно лице (нпр., предузеће). У оба случаја

пријава може да се поднесе директно или посредством заступника. Ако сте странац који подноси пријаву, од вас може да се захтијева да вас представља заступник којег је овластила државна установа за интелектуалну својину.

Ко је сопственик права на неком индустријском дизајну?

Креатор дизајна, тј. дизајнер, обично је први сопственик дизајна осим ако не постоје посебне околности. На примјер, у већини земаља, ако је **запосленик** креирао дизајн под условима уговора о раду, то јесте за вријеме радног времена у оквиру предузећа и као дио редовних дужности, права из дизајна (и сродна права) аутоматски припадају послодавцу, или ће можда бити потребно урадити пренос путем

ПРИМЈЕР: DURACELL

До 1980, производећи алкалне батерије, Duracell је практично било предузеће с једним производом. Године 1981. Duracell је запослио дизајнере-консултанте са задатком да произведу џепну свјетилку, која је убрзо затим, 1982., избачена на тржиште. Двије године касније дизајн џепне свјетилке је освојио награду Савјета за дизајн Велике Британије. Сљедећих година Duracell је представио више варијанти џепних свјетилки с различитим дизајном за различита тржишта. Џепна свјетилка с

модерним бојама је креирана за младе потрошаче. Иновативне функционалне карактеристике свјетилке заштићене су патентом, а дизајн је заштићен у свим важнијим земљама у којим Duracell тренутно послује.

службеног документа у писаном облику.

Ако је дизајн креирао неки дизајнер по уговору, права обично припадају фирми која је наручила дизајн. У таквим случајевима сматра се да је дизајн креиран за потребе лица које је дизајн наручило и оно је, сходно томе, сопственик. Да би се избјегла нека каснија неслагања, питања права својине треба утврдити у изворном уговору с дизајнером. Требало би, такође, имати у виду да оригинални цртежи дизајна производа могу аутоматски да буду ауторско право креатора дизајна, па и то питање, такође, треба да буде предмет уговора.

Да ли је могуће поднијети само једну пријаву за регистрацију више различитих дизајна?

Одговор се значајно разликује од земље до земље. У многим земљама ви можете да поднесете само једну пријаву за регистрацију више дизајна (10,20 или чак 50 дизајна) док год се дизајни односе на исти производ или исту „класу“ производа (погледајте објашњење о „класама“ на страници 15).

То значи да, ако сте ви дизајнирали комплет столица, столова и комода и ако бисте жељели да их заштитите, многе земље ће вам дозволити да поднесете само једну пријаву која ће их све покрити, плаћајући само једну

ПРИМЈЕР: TRAX

TRAX је систем сједала за јавна мјеста, који је дизајнирао Rodney Kinsman, а које продаје и рекламира фирма OMK Design Ltd. Сједала TRAX су изворно дизајнирана да би удовољила захтјевима британских жељезница, које су тражиле сједала доброг изгледа, удобна и отпорна на временске утицаје и која не требају много за одржавање. Протеком времена, дјелимично због свог практичног дизајна, TRAX је постао успјешан производ и постављен је у више од 60 аеродрома широм свијета.

Дизајн TRAX је заштићен као регистровани индустријски дизајн у Великој Британији, Аустралији, земљама Бенелукса, Њемачкој,

Италији, Јапану и у Сједињеним Америчким Државама. Тиме OMK Design Ltd. у тим земљама има искључива права на комерцијализацију производа са заштићеним дизајном. У неким случајевима, OMK Design Ltd. је давао лиценцу страним фирмама за производњу система сједала TRAX уз плаћање накнаде.

таксу за пријаву зато што сви они припадају истој класи производа.

Међутим, ако ви такође желите да заштитите једну свјетилку која би ишла уз њих, вјероватно ће се од вас захтијевати да поднесете одвојену пријаву. Свјетилке, у ствари, не припадају истој класи производа. Уопштено, иако се таксе наплаћују за сваки додатни дизајн, оне су значајно мање него цијена подношења појединачних пријава за сваки дизајн.

У неким ћете земљама, међутим, можда морати да поднесете засебну пријаву за сваки дизајн. Многе од тих земаља, док ограничавају једну пријаву на један дизајн, дозвољавају да се укључе у пријаву различите варијанте дизајна. Друге дозвољавају да се одступи од правила „једног дизајна“, када су сви дизајни у вези са „комплетом производа“.

- **Варијанте** би укључивале, на примјер, двије наушнице, које се разликују по томе што се једна прикачи за уво, а за другу уво треба да се пробуши. Да би се сматрале варијантама, дизајни морају да се примјењују на исти производ и не смију да се значајно разликују један од другог.
- **Комплет производа**, с друге стране, дефинисан је као већи број производа истог општег карактера, који се обично продају заједно или су намијењени за заједничко коришћење, те имају

неке заједничке карактеристике дизајна. Примјери укључују прибор за јело (кашике, виљушке, ножеве) и апарате за домаћинство (фен за косу и његове наставке).

Као што можете да видите, широк је спектар онога што може да стане у једну пријаву. Прецизније детаље о условима и могућностима подношења пријава за заштиту на што економичнији начин требало би прибавити од заступника или одговарајуће државне установе за интелектуалну својину.

Међународни класификациони систем

С циљем лакшег претраживања, индустријски дизајн је класификован или груписан према класама. У пријави за регистрацију од подносиоца може да се захтијева да наведе класу производа за коју има намјеру да користи дизајн. Многе земље користе класификацију из **Локарнског споразума о успостављању међународне класификације за индустријски дизајн** (види листу класа у Анексу II, види, такође, www.wipo.int/classifications/en/locarno/about/).

Да ли можете да лиценцирате свој индустријски дизајн?

Индустријски дизајн је лиценциран када сопственик дизајна (давалац лиценце) даје дозволу другом лицу (стицаоцу лиценце) да користи дизајн у било које међусобно договорене сврхе. У таквим случајевима најчешће се потписује **лицензни уговор** између двију страна, који одређује услове и предмет уговора.

Уговор о лиценци често укључује ограничења што се тиче земаља у којима стицалац лиценце може да користи дизајн, трајања лиценце и врсте производа за које може да се користи. Да бисте лиценцирали дизајн у страним земљама, треба претходно да прибавите заштиту или најмање да имате поднесену пријаву за заштиту индустријског дизајна у тим земљама.

Давање дозволе другима да користе ваш индустријски дизајн, на основу уговора о лиценци, омогућиће додатни извор прихода у вашем пословању, а то је и уобичајен начин коришћења искључивих права фирме на њен регистровани дизајн.

Уговори о лиценцирању индустријског дизајна су често дио ширих уговора о лиценци који покривају све аспекте производа, а не само визуелне елементе.

3. Заштита дизајна у иностранству

Зашто треба заштитити индустријски дизајн у иностранству?

Ако ваша фирма има намјеру да извози производе оригиналног дизајна, или има намјеру да да дозволу за производњу, продају или извоз таквих производа другим привредним субјектима у иностранству, требало би да размисли о заштити својих дизајна у тим земљама како би фирма имала исте предности заштите у иностранству какве има и на домаћем тржишту.

Како да заштитите свој индустријски дизајн у иностранству?

Заштита индустријског дизајна је територијална. То значи да је заштита индустријског дизајна, уопштено, ограничена на земљу или регију у којој је регистрован ваш дизајн. Дакле, ако желите да ваш индустријски дизајн буде заштићен на извозним тржиштима, требало би да се побринете о томе да буде поднесена пријава за заштиту у одговарајућим земљама.

Важно је имати на уму да, од дана када сте поднијели пријаву за заштиту у првој земљи, обично имате рок од **шест мјесеци** да захтијевате **право првенства** приликом подношења пријаве за заштиту дизајна у другим

земљама. Када тај рок истекне, ви нећете моћи да поднесете пријаву за заштиту дизајна у иностранству, јер се ваш дизајн више неће сматрати новим.

Постоје три начина да заштитите свој индустријски дизајн у иностранству:

1. Национална рута: Фирме могу да траже заштиту пријављујући се одвојено у државним установама за интелектуалну својину сваке од земаља у којима желе да добију заштиту. Тај поступак може да буде прилично непрактичан и скуп, јер је обично потребно превођење на националне језике, као и плаћање административних (понекад и правних) такса.

2. Регионална рута: Ако сте заинтересовани за групе земаља које су чланице регионалних споразума, а који омогућавају истовремену регистрацију дизајна у више од једне земље, тада можете да размотрите да поднесете само једну пријаву у одговарајућој регионалној установи за интелектуалну својину. Регионалне установе за интелектуалну својину су:

- Афрички регионални завод за индустријску својину (ARIPO), надлежан за заштиту индустријског дизајна у афричким земљама енглеског говорног подручја;
- Завод за дизајн Бенелукса (BDO), за заштиту у Белгији, Холандији и Луксембургу;

- Завод за хармонизацију унутрашњег тржишта (OHIM), за комунитарни дизајн у земљама Европске уније;
- Афричка организација за интелектуалну својину (OAPI), за заштиту у афричким земљама француског говорног подручја.

Погледајте Анекс I с интернетским адресама регионалних установа за интелектуалну својину.

3. Међународна рута: Фирме које желе да остваре међународну регистрацију свог дизајна могу, такође, да користе процедуре које нуди Хашки споразум о међународној регистрацији индустријског дизајна, уговор којим администрира WIPO. Подносилац пријаве из земље чланице Хашког споразума може да поднесе једну међународну пријаву WIPO-у и дизајн ће тада бити заштићен у онолико земаља чланица Споразума у колико подносилац пријаве то жели. Овај уговор омогућује једноставнији и јефтинији начин за регистровање индустријског дизајна у различитим земљама. За потпуну информацију о Хашком споразуму, укључујући листу земаља чланица, као и образац за пријаву, посјетите интернетску страницу WIPO-а на www.wipo.int/hague/.

Трошкови регистрације индустријског дизајна према Хашком споразуму различити су, што зависи од броја дизајна који се региструју и броју земаља у којим се заштита тражи.

На примјер, трошак заштите за пет дизајна у 11 земаља, коришћењем међународне руте коју нуди Хашки систем, износи приближно 900 швајцарских франака.

4. Остваривање права индустријског дизајна

Како остварити заштиту када се ваш дизајн опонаша, копира или на други начин крше ваша права?

Остваривање било ког права интелектуалне својине може да буде комплексно питање за које је обично препоручљиво потражити професионалну помоћ од заступника

у подручју права интелектуалне својине. Важно је имати на уму да највећу одговорност за откривање и предузимање акције против опонашања или других кршења права из индустријског дизајна сноси његов сопственик. **Другим ријечима, ви сте одговорни за надзор коришћења дизајна на тржишту, откривање сваког имитатора или кривотворитеља, као и за доношење одлуке хоће ли, како и када бити предузета акција против њих.**

Заступник у подручју права интелектуалне својине је, наравно, стручно лице, које ће вас информисати о могућностима за покретање законског поступка у вашој земљи против имитатора, прекршилаца и кривотворитеља и посавјетовати како да ријешите тај спор.

Међународна заштита дизајна

У 2001. години десет највећих корисника Хашког система за међународно регистровање индустријског дизајна, према броју пријава, били су: Swatch Group, Interior, Sony Overseas, Hermes, Daimler Chrysler, Nokia, Villeroy + Boch, A.G., Moulinex, Philips Electronics и Salomon. У тој години група Swatch, као највећи корисник тог система, депоновала је 103 пријаве за регистрацију дизајна, користећи Хашки систем. Посебан изглед њихових часовника је сматран пресудном карактеристиком која утиче на то да потрошачи изаберу њихов производ. Имајући то у виду, фирма,

као што је група Swatch, улаже велику количину новца и велику стручну снагу у развој врхунског дизајна, води рачуна о томе да стекне искључива права на експлоатацију својих дизајна путем регистрације у многим земљама.

Љубазношћу: Swatch AG

Кад год мислите да постоји **повреда права**, ви можете да одлучите да, као први корак, пошаљете писмо упозорења у коме обавјештавате прекршиоца о могућем сукобу између његовог дизајна и ваших искључивих права.

Препоручљива је помоћ правника у планирању таквог писма. Ако се повреда права наставља, може бити неопходно да се предузму законске радње против прекршилаца.

Ако знате мјесто на ком се дешавају противправне активности, постоји могућност да предузмете изненадну акцију прибављањем налога за претрес и запљену (који најчешће издаје овлашћени суд или полиција) и на основу њега издејствујете упад без претходног обавјештења у просторије наводног прекршиоца – фирме или појединца.

С циљем спречавања **увоза кривотворене робе**, у многим земљама сопственик дизајна на располагању има мјере које могу да се предузму на међународним границама посредством државних царинских управа.

Сходно правилу, када је прекршај откривен, препоручује се да потражите професионални правни савјет.

5. Друга правна средства за заштиту индустријског дизајна

Које су разлике између заштите дизајна ауторским правом и правом индустријског дизајна?

У неким земљама одговарајући закон омогућује да се поједини дизајни штите ауторским правом, као, на примјер, дизајн текстила и тканина.

У великом броју земаља ви можете да прибавите кумулативну заштиту (тј. заштиту ауторског права и заштиту индустријског дизајна), која може да постоји истовремено за исти дизајн, а у малом броју земаља та два облика заштите међусобно се искључују.

Прије него што донесете одлуку о томе како да најбоље заштитите свој дизајн, треба да разумијете разлику између наведена два облика заштите. Неке од главних разлика су:

Регистрација

- Индустијски дизајн, према закону о индустијском дизајну, уопштено треба да **региструје** подносилац пријаве прије објављивања или јавног коришћења било гдје или бар најмање у земљи у којој је заштита затражена.
- **Потврда о регистрацији**, добијена за заштиту према закону о индустијском дизајну, може бити корисна у случајевима повреде права, јер пружа чврсту основу за остваривање ваших искључивих права.
- Ауторско право на дјелима која се сматрају оригиналним постоји без посебних формалности. Иако **за заштиту није потребна регистрација**, у неким земљама постоје посебна складишта у којим можете да депонујете свој дизајн и за то добијете потврду.

Трајање заштите

- Заштита индустијског дизајна обично траје **између 10 и 25 година**, што зависи од земље у којој се заштита тражи. Треба, такође, имати на уму да поступак регистровања индустијског дизајна може да потраје неко вријеме и можда увијек није одговарајући за производе у вези са пролазним трендовима (нпр., производи модне индустрије).

- Заштита ауторског права у већини земаља траје **за вријеме ауторовог живота и 50 или 70 година након његове смрти**.

Обим заштите

- Право додијељено регистрацијом индустијског дизајна је **апсолутно право**, у смислу да повреда права постоји независно од тога да ли је копирање урађено намјерно или не.
- Да би остварио своја права према закону о ауторском праву, носилац тих права мора да докаже да је дјело којим је извршена наводна повреда права директна или индиректна репродукција дјела заштићеног ауторским правом.

Врсте производа

- У већини земаља **сви дизајни не могу бити заштићени ауторским правом**, већ се првенствено штите они који могу да се сматрају умјетничким дјелом. Иако разлика можда увијек није јасна, мало је вјероватно да ће неки дизајни, као што је облик готовог производа, моћи бити заштићени према закону о ауторском праву, док су други, као на примјер дизајни текстила, често покривени са оба облика заштите.

Трошкови

- Регистровање вашег дизајна у земљама за које сте

заинтересовани значи да ћете морати да платите одговарајућу таксу. Додатно, може бити корисно или потребно користити услуге заступника који ће вам помоћи при састављању пријаве, а што доноси додатне трошкове.

- Узимајући у обзир да према већини националних закона о ауторском праву није потребно формално регистровати дјела која су заштићена ауторским правом, обично нема ни директних трошкова у вези са том заштитом. Међутим, могу да постоје трошкови у вези са: (а) депоновањем дјела у складиште ауторских дјела у земљама у којима он постоји и (б) демонстрирање доказа о својини у случају спора.

Укратко, заштита добијена регистрањем индустријског дизајна је јача, јер обухвата и ненамјеран прекршај и обезбјеђује потврду о регистрацији, која може бити важан доказ у случају кршења права, али захтијева више напора (финансијског и административног) зато што је у питању поступак регистрације, а и период заштите је краћи.

У сваком случају, а посебно ако дизајн није регистрован, препоручљиво је да се **води прецизна евиденција о сваком кораку током настанка дизајна.** Потписивање и стављање датума на сваки нацрт, те исправно архивирање могу да помогну у случају кршења права.

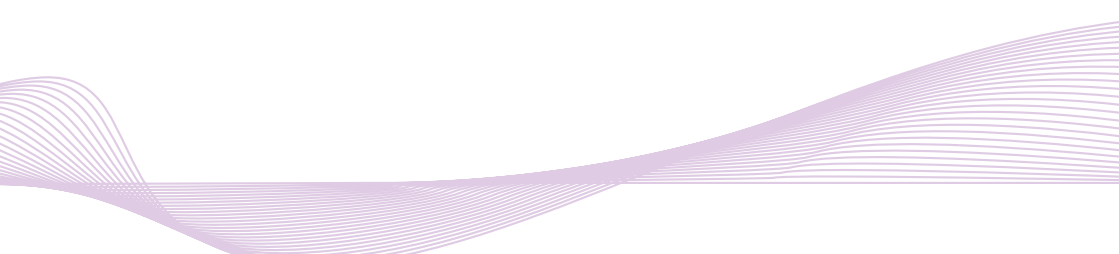
Примјер: Према недавном истраживању међу дизајнерима тканина у Уједињеном Краљевству, 80% испитаних изјавило је да увијек води евиденцију о документима оригиналног дизајна, те да су свјесни њиховог значаја у поступку доказивања својине на ауторским правима.

У којим случајевима закон о жигу штити дизајн?

Жиг је дистинктиван знак (најчешће је то ријеч, лого или њихова комбинација) којим се производ једне фирме разликује од производа друге фирме. Постоје околности у којима облик, дизајн или паковање одређеног производа могу бити сматрани карактеристичном особиним производа на који се односе и могу бити заштићени као тродимензионални жиг. Флаша Соса-Соле или трокутасти облик чоколаде Тоблероне неки су од таквих примјера.

Toblerone® жиг коју је регистровао Kraft Foods Group ©1986

Препоручљиво је консултирати заступника у подручју права интелектуалне својине да би се утврдило да ли одређени дизајн може бити сматран тродимензионалним жигом.

Предност заштите жигом је у томе што она може бити обнављана неограничено, а заштита индустријског дизајна је на снази у ограниченом временском периоду (обично од 10 до 25 година). Такође, може да постоји разлика у трошковима између регистрације жига и заштите индустријског дизајна. Зависно од правног система, та два облика заштите могу да коегзистирају.

Да ли закон о нелојалној конкуренцији штити ваш дизајн?

У многим земљама индустријски дизајн је често заштићен према закону о нелојалној конкуренцији. На тај начин дизајн може да буде заштићен од дјела нелојалне конкуренције, укључујући, нарочито, дословно копирање и дјела која доводе до забуне, дјела опонашања или коришћења туђег угледа. Ипак, заштита према закону о нелојалној конкуренцији је најчешће значајно слабија и прекршај се теже доказује.

Анекс I – Корисне интернетске странице

За више информација о:

- другим питањима у вези са интелектуалном својином из пословне перспективе:
www.wipo.int/sme/
- индустријском дизајну уопште:
www.wipo.int/about-ip/en/
- практичним аспектима који се односе на регистрацију индустријског дизајна погледајте листу интернетских страница државних и регионалних установа за интелектуалну својину у Анексу II или:
www.wipo.int/directory/en/urls/jsp
- Хашком споразуму о међународној регистрацији индустријског дизајна:
www.wipo.int/hague/en/
- Локарнском споразуму о успостављању међународне класификације за индустријски дизајн:
www.wipo.int/classifications
(према Локарнском споразуму)
- арбитражи и посредовању:
<http://arbiter.wipo.int/>

АНЕКС II - Интернетске адресе

Државне и регионалне установе за интелектуалну својину

Албанија	www.alpto.gov.al
Алжир	www.inapi.org
Андора	www.ompa.ad
Аргентина	www.inpi.gov.ar
Арменија	www.armpatent.org
Аустралија	www.ipaustralia.gov.au
Аустрија	www.patent.bmvit.gv.at
Афричка организација за интелектуалну својину (ОАПИ)	www.oapi.wipo.net
Барбадос	www.caipo.gov.bb
Бахреин	www.gulf-patent-office.org.sa/bahrainframe.htm
Белгија	www.mineco.fgov.be
Белизе	www.belipo.bz
Бенелукс	www.boi.int
Бенин	www.oapi.wipo.net
Бјелорусија	www.belgopatent.org/english/about/history.html
Боливија	www.senapi.gov.bo
Боцвана	www.aripo.org
Бразил	www.inpi.gov.br
Бугарска	www.bpo.bg
Буркина Фасо	www.oapi.wipo.net
Бурунди	www.oapi.wipo.net
Венецуела	www.sapi.gov.ve
Габон	www.oapi.wipo.net
Гамбија	www.aripo.org
Гана	www.aripo.org
Грузија	www.sakpatenti.org.ge
Грчка	www.obl.gr
Данска	www.dkpto.dk
Демократска Република Конго	www.oapi.wipo.net
Доминиканска Република	www.seic.gov.do/onapi
Евроазијска канцеларија за патенте	www.eapo.org
Европска канцеларија за патенте	www.epo.org

Европска унија (Канцеларија за
хармонизацију унутрашњег тржишта
– ОХИМ)

Египат

Ел Салвадор

Естонија

Замбија

Зимбабве

Израел

Индија

Индонезија

Ирска

Исланд

Италија

Јамајка

Јапан

Јемен

Јордан

Јужна Африка

Казахстан

Камбоџа

Камерун

Канада

Кенија

Кина

Кина (жигови)

Кина: Макао (SAR)

Кина: Хонг Конг (SAR)

Кипар

Колумбија

Конго

Кореја

Костарика

Куба

Кувајт

Лаоска Народна Демократска Република

Латвија

www.oami.eu.int

www.egypo.gov.eg

www.cnr.gob.sv

www.epa.ee

www.aripo.org

www.aripo.org

www.justice.gov.il

www.ipindia.nic.in

www.dgip.go.id

www.patentsoffice.ie

www.patent.is/focal/webguard.nsf/key2/indexeng.html

www.uibm.gov.it

www.jipo.gob.jm

www.jpo.go.jp

www.most.org.ye

www.mit.gov.jo

www.cipro.gov.za

www.kazpatent.org/english

www.moc.gov.kh

www.oapi.wipo.net

www.opic.gc.ca

www.aripo.org

www.sipo.gov.cn

www.saic.gov.cn

www.economia.gov.mo

www.ipd.gov.hk

www.mcit.gov.cy/mcit/drcor/drcor.nsf

www.sic.gov.co

www.oapi.wipo.net

www.kipo.go.kr

www.registracional.go.cr

www.ocpi.cu

www.gulf-patent-office.org.sa

www.stea.la.wipo.net

www.lrpv.lv

Лесото	www.aripo.org
Либанон	www.economy.gov.lb
Литва	www.vpb.lt
Лихтенштајн	www.european-patent-office.org
Луксембург	www.etat.lu/ec
Македонија	www.ippo.gov.mk
Малави	www.aripo.org
Малезија	www.mipc.gov.my
Мали	www.oapi.wipo.net
Мароко	www.ompic.org.ma
Маџарска	www.mszh.hu/english/index.html
Мексико	www.impi.gob.mx
Мозамбик	www.aripo.org
Молдова	www.agepi.md
Монако	www.european-patent-office.org/patlib/country/monaco
Намибија	www.aripo.org
Непал	www.ip.np.wipo.net
Нигер	www.oapi.wipo.net
Нови Зеланд	www.iponz.govt.nz
Норвешка	www.patentstyret.no
Њемачка	www.dpma.de
Обала Слоноваче	www.oapi.wipo.net
Оман	www.gulf-patent-office.org.sa
Панама	www.digerpi.gob.pa
Перу	www.indecopi.gob.pe
Пољска	www.business.gov.pl/intellectual,property,protection,90.html
Португалија	www.inpi.pt
Румунија	www.osim.ro
Руска Федерација	www.rupto.ru
Саудијска Арабија	www.gulf-patent-office.org.sa
Свазиленд	www.aripo.org
Свети Винсент и Гренадини	196.1.161.62/govt/cipo/index.asp
Сенегал	www.oapi.wipo.net
Сијера Леоне	www.aripo.org
Сингапур	www.ipos.gov.sg
Сирија	www.himaya.net
Сједињене Америчке Државе	www.uspto.gov

Словачка	www.indprop.gov.sk
Словенија	www.uil-sipo.si/Default.htm
Сомалија	www.aripo.org
Србија	www.yupat.sv.gov.yu
Средњоафричка Република	www.oapi.wipo.net
Судан	www.aripo.org
Тајланд	www.ipthailand.org
Танзанија	www.aripo.org
Таџикистан	www.tipat.org
Того	www.oapi.wipo.net
Тринидад и Тобаго	www.ipo.gov.tt/home.asp
Тунис	www.inorpi.ind.tn
Туркменистан	www.eapo.org
Турска	www.turkpatent.gov.tr
Уганда	www.aripo.org
Узбекистан	www.patent.uz
Уједињени Арапски Емирати	www.gulf-patent-office.org.sa
Уједињено Краљевство	www.patent.gov.uk
Украјина	www.sdip.gov.ua
Уругвај	www.dnpi.gub.uy
Филипини	www.ipophil.gov.ph
Финска	www.prh.fi
Француска	www.inpi.fr
Холандија	www.octrooicentrum.nl
Хондурас	www.sic.gob.hn/pintelec/indice.htm
Хрватска	www.dziv.hr
Црна Гора	
Чад	www.oapi.wipo.net
Чешка	www.upv.cz
Чиле	www.dpi.cl
Швајцарска	www.ige.ch
Шведска	www.prv.se
Шпанија	www.oepm.es

Напомена:

Ажуриране информације можете да пронађете на страници www.wipo.int/members/en или www.wipo.int/directory/en/urls.jsp

Анекс III – Локарнски споразум

Међународна класификација индустријског дизајна према Локарнском споразуму

ЛИСТА КЛАСА

1. Прехрамбени производи
2. Одјевни предмети и кројачки прибор
3. Предмети за путовање, футроле, сунцобрани и лични предмети, који нису обухваћени другим разредима
4. Четкарски производи
5. Текстилни производи у метражи, фолије од пластичног или природног материјала
6. Намјештај
7. Предмети за домаћинство који нису обухваћени другим разредима
8. Алати и ситна метална роба
9. Амбалаже и посуде за транспорт или за преношење робе
10. Часовничарски производи и остали инструменти за мјерење, контролу и сигнализацију
11. Украсни предмети
12. Средства за превоз или подизање терета
13. Апарати за производњу, дистрибуцију и трансформацију електричне енергије
14. Апарати за регистровање, телекомуникацију или за обраду информација
15. Машине које нису обухваћене другим разредима
16. Фотографски, кинематографски и оптички производи
17. Музички инструменти
18. Штампарске и канцеларијске машине
19. Папирнати производи, канцеларијски артикли, опрема за умјетнике и обучавање
20. Опрема за продају или за рекламирање, ознаке
21. Игре, играчке, шатори и спортски артикли
22. Оружје, пиротехнички артикли, прибор за лов, риболов и за уништавање штеточина
23. Инсталације за дистрибуцију течности, санитарне инсталације, инсталације за гријање, вентилацију или климатизацију, крута горива
24. Медицинска и лабораторијска опрема
25. Грађевине и грађевински елементи
26. Расвјетни апарати
27. Дуван и артикли за пушаче
28. Фармацеутски и козметички производи, тоалетни прибор и опрема
29. Противпожарни уређаји и опрема, уређаји и опрема за спречавање несрећних случајева и за спашавање
30. Артикли за његу и држање животиња
31. Машине и апарати за припремање хране и напитака, који нису обухваћени другим разредима
- 99 Разно

Напомена:

Ажуриране информације можете да пронађете на страници:

www.wipo.int/hague/en/general/classification/html

Приручници из едиције „Примјена интелектуалне својине у пословању“:

1. Како се ствара жиг: Увод у жигове за мала и средња предузећа. Публикација WIPO-а број 900
2. Допадљив изглед: Увод у индустријски дизајн за мала и средња предузећа. Публикација WIPO-а број 498
3. Изумјети будућност: Увод у патенте за мала и средња предузећа. Публикација WIPO-а број 917
4. Креативан израз: Увод у ауторско и сродна права за мала и средња предузећа. Публикација WIPO-а број 918

Све публикације могу да се нађу у е-библиотеци WIPO-а на адреси:
www.wipo.int/ebookshop

Друге публикације на тему интелектуалне својине доступне су на:
www.wipo.int/sme/en/i
www.wipo.int/sme/en/documents/wipo_sme_newsletter.html

Напомена: Информације садржане у овом приручнику нису замјена за стручне правне савјете. Његов главни циљ је пружање основних информација.

Институт за интелектуалну својину © 2008

Оригинално издање на енглеском језику - WIPO © 2006

Без писане дозволе носиоца ауторског права ниједан дио ове публикације не може да буде умножен, нити емитован ни у једном облику, нити било којим средством, електронским или механичким, осим на законом прописан начин.

Анекс IV – Хашки споразум

Чланице Хашког споразума о међународној регистрацији индустријског дизајна (од августа 2006)

Белгија	Монголија
Белизе	Намибија
Бенин	Нигер
Бивша Југословенска Република	Њемачка
Македонија	Обала Слоноваче
Бугарска	Република Молдавија
Габон	Румунија
Грузија	Света Столица
Грчка	Сенегал
Демократска Народна Република	Сингапур
Кореја	Словенија
Египат	Србија
Естонија	Суринам
Индонезија	Тунис
Исланд	Турска
Италија	Украјина
Киргистан	Француска
Летонија	Холандија
Лихтенштајн	Хрватска
Луксембург	Црна Гора
Мали	Швајцарска
Мароко	Шпанија
Маџарска	
Монако	Државе чланице: 44

Напомена: Ажуриране информације можете да пронађете на интернетској страници www.wipo.int/madrid/en/members/

Ово издање је преведено и штампано уз изричиту претходну дозволу Свјетске организације за интелектуалну својину (WIPO), власника ауторског права, на основу изворне верзије на енглеском језику која је доступна на www.wipo.int/sme/en/documents/guides/. WIPO не преузима ни моралну ни материјалну одговорност за тачност пријевода или било коју другу адаптацију овог издања.

Сва одговорност је на Институту за интелектуалну својину БиХ.